Budjettineuvos Petri Syrjänen
Neuvotteleva virkamies Filip Kjellberg

Lausunto HE 19/2020 vp

18.9.2020

Valtiovarainvaliokunta
verojaosto

Kuuleminen 18.9.2020

Hallituksen esitys Ahvenanmaan itsehallintolaissa tarkoitetun tasoitusperusteen muuttamisesta (HE 19/2020 vp)

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan Ahvenanmaan itsehallintolaissa säädetyn tasoitusperusteen korottamista 0,47 prosenttiin vuoden 2021 alusta lukien.

Asian tausta

Ahvenanmaan maakunnan talousjärjestelmä, eli tasoitusjärjestelmä, on rakennettu niin, että verovelvolliset maksavat veroa valtiolle samoin perustein kuin maan muiden osien verovelvolliset. Valtion budjetista siirretään varoja maakuntaan itsehallintoon liittyvien menojen rahoittamista varten. Tämä tehdään itsehallintolain mukaan pääasiassa tasoituksen, verotasoituksen ja ylimääräisten määrärahojen kautta. Maakunnalla on vapaa budjetointioikeus, eli verovarat voidaan käyttää Ahvenanmaan maakuntapäivien päättämällä tavalla.

Eduskunta hyväksyi edellisellä vaalikaudella lepäämään yli vaalien hallituksen esityksen laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (LJL 2/2019 vp). Kyseisessä esityksessä ehdotettiin muutettavaksi itsehallintolain Ahvenanmaan maakunnan taloutta koskeva luku. Lain 46 §:n 1 momentin mukaan tasoitusmäärä lasketaan siten, että valtion tilinpäätöksen mukaiset kyseisen vuoden tulot lukuun ottamatta ansio- ja pääomatuloveroja, yleisradioveroa, rajoitetusti verovelvollisten maksamaa lähdeveroa, yhteisöveroa, tonnistoveroa, arpajaisveroa sekä uusia valtion lainoja (tasoituspohja) kerrotaan tietyllä suhdeluvulla (tasoitusperuste). Tasoituspohja on suppeampi kuin vielä vuoden 2020 loppuun voimassa olevassa laissa. Lain 47 §:n 1 momentin mukaan tasoitusperuste on 0,45 prosenttia. Koska maakunta- ja sote-uudistusta ei viime vaalikaudella säädetty, lepäämässä olleen esityksen taloudelliset vaikutukset muuttuivat. Eduskunta hyväksyi 13.12.2019 lepäämässä olleen esityksen päätöksellään, jota kannatti vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. Samalla eduskunta hyväksyi seuraavan lausuman: ”Eduskunta edellyttää, että

hallitus antaa viivytyksettä esityksen Ahvenanmaan itsehallintolain 47 §:n 1 momentissa säädetyn tasoitusperusteen muuttamisesta 0,47 prosenttiin vuoden 2021 alusta lukien.”

Ahvenanmaan maakuntapäivät on antanut suostumuksensa hallituksen esityksen laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (LJL 2/2019) hyväksymiselle 14.2.2020. Tasavallan presidentti on vahvistanut lain (98/2020) 28.2.2020. Laki tulee voimaan 1.1.2021.

Ehdotus ja sen vaikutukset

Vahvistetun lain (98/2020) voimaantulosäännöksen 3 momentin mukaan tasoitusperustetta tulee muuttaa, jos valtion tilinpäätöksen perusteet muuttuvat lain voimaan tullessa voimassa olleen 47 §:n 2-4 momentissa säädetyllä tavalla tai jos on muita painavia syitä muutokseen ennen lain voimaantuloa. Valtion tilinpäätöksen perusteissa ei ole tapahtunut edellä mainitussa säännöksessä tarkoitettuja muutoksia. Hallitus katsoo, että kyseessä on voimaantulosäännöksessä mainittu painava syy. Tämän vuoksi ehdotetaan vahvistetun lain mukainen tasoitusperuste korotettavaksi 0,47 prosenttiin toistaiseksi koskemaan vuodesta 2021 alkaen toimitettavia tasoituksia. Ahvenanmaalle tehtävien siirtojen taloudellinen taso pidettäisiin sellaisena kuin hallituksen esityksessä laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (HE 320/2018 vp) tarkoitettiin.

Hallituksen esityksen antamisen jälkeen euromääräiset arviot Ahvenanmaalle tehtävistä siirroista ovat muuttuneet lähinnä koronapandemian aiheuttaman valtion tuloarvioiden alenemisen vuoksi.

Valtiovarainministeriö on päivittänyt vaikutusarvioita ja päivityksessä on otettu huomioon valtion vuoden 2019 tilinpäätös, vuoden 2020 I-V lisätalousarviot ja valtiovarainministeriön talousennusteet. Vuoden 2020 arviossa on otettu huomioon arvio vuoden 2019 lopullisesta tasoituksesta, jonka mukaan Ahvenanmaan maakunta joutuu palauttamaan valtiolle noin 2,9 milj. euroa liikaa maksettua ennakkoa. Laskelmissa on myös oletettu, että arpajaisveron verokantaa alennettaisiin vuoden 2021 alusta lukien siten, että Ahvenanmaalle palautettavan veron määrä alenisi noin 5 milj. eurolla vuodessa. PAF:n tuloutusmahdollisuus Ahvenanmaan maakunnalle kasvaisi samalla määrällä. Hallituksen esityksen sivulla 5 oleva taulukko on viimeisimpien tietojen mukaan päivitettynä alla oleva.

	2007—2016 keskiarvo	2017 tilinpäätös	2018 tilinpäätös	2019 tilinpäätös	2020 arvio	2021 arvio	2022 arvio	2023 arvio
Siirrot yhteensä, milj. euroa	222,9	269,0	272,3	268,7	239,0	290,8	289,8	281,8
josta siirtymäkauden siirrot						22,0	12,1	
väestönosuuden muutos							1,4	2,0

Vahvistetun lain (98/2020) mukainen muutos ja tasoitusperusteen korottaminen 0,47 prosenttiin tulee nostamaan valtion talousarvion menoja arviolta yhteensä noin 7,5 miljoonalla eurolla vuoden 2021 tasolla verrattuna tilanteeseen, jossa olisi voimassa vuoden 2020 lainsäädäntö. Jos edellä mainittua arpajaisveron alentamista ei huomioida, muutosvaikutus on noin 12,5 milj. euroa. Vuonna 2022 itsehallintolain mukaisten siirtojen ilman siirtymäkauden siirtoja arvioidaan olevan noin 20 milj. euroa suuremmat kuin vuonna 2020 voimassa olevilla laskentaperusteilla.

Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Hallituksen esityksen antamisen jälkeen on lähetetty lausunnoille luonnos sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi. Kyseisen luonnoksen perusteella ei ole tarvetta muuttaa Ahvenanmaan itsehallintolaissa tarkoitettua tasoitusperustetta.

Maakuntapäivien suostumus

Ahvenanmaan maakuntapäivät on 1.6.2020 antanut suostumuksensa tämän esityksen hyväksymiselle.